

عیراق دوای هاتنه‌گه‌ی بایدن و نویره‌گه‌ی سه‌در!

17-07-2022

نووسه‌ره‌گان

زریان روژه‌لاتی

کورتە : روودانی گۆرانکاری له سیاسه‌ته‌کانی نیو روژه‌لاتی نیوه‌پاست

نۆزەكەي سەدر و سەردانەكەي بايدىن بۇ رۇژھەلتى نۆۋەپاست، دوو روداۋى گىرنگى رۇژانى رابردوون كە دەشى ئاراستە بە شىۋازى پىكەۋەنانى حكومەتى داھاتوۋى عىراق بەدىن. ھەلبەت گەللىك فاكىتەرى جىجىباي دىكەش ھەن بەلام ئەمانە ھەنوۋكەيىن. نۆزەكەي سەدر نەخشەپى ھەنگاۋەكانى داھاتوۋى ئەۋى دەرۇست، ئەۋەش نەك تەنیا حكومەت، بەلكوۋ كارىگەرى لەسەر كۆي پىرۇسە سىياسىيەكە دادەنەيت. سەردانەكەي بايدىن و دەرەنجامەكانىشى كارىگەرى لەسەر ھەلۋىستى ئىران لە عىراق و ناۋچەكە دادەنەيت، ۋەك نىكتىر لايەنى دەرەكى لە چوارچىۋەي ھاۋئاھەنگى كە ئىستا بە تەمايە حكومەت پىكەۋە بىت.

سەردانەكەي بايدىن و پىكەينانى حكومەتى عىراق

لەسەردانەكەي بايدىن بۇ رۇژھەلتى نۆۋەپاستەۋە دەنگى ۋەچەرنىك دى. نىكەي مانگىك بەرلە ئىستا ھەولمداۋو تىشك بىخەمە سەركارىگەرىيەكانى لەسەر عىراق و كوردستان. [1] پىدەچى ئىدارەي بايدىن بە تەماي دروستكىردنى ھاۋسەنگىيەكى ھىزدارى بىت لە رۇژھەلتى نۆۋەپاست و ئىرانىش چاۋەپىيە بزانى ئەمە بە كىردەنى چى لى دەكەۋىتەۋە. راستىيەكەي، ئەۋان ھىۋايەكى زۇريان بە بايدىن ھەبوۋ تا كاتى ھاتەسەركار، بگەپتەۋە بۇ رىكەۋىتنامەي ئەتۋمى، بەلام بايدىن ئەۋانى توۋشى سەرسوۋرمان كىرد. چوۋنكە نەك ھەر تا ئىستا ئەۋى نەكردوۋە، بگە خەرىكە ترەمپ ئاسا دەجولتەۋە، ھەرچەند ھىشتا خۋاستى زىندوۋكردنەۋى رىكەۋىتە ئەتۋمىشى لەسەردايە. سەردانەكەي بۇ ئەم ناۋچەيە زىاتىر بۇ دروستكىردنى ھاۋسەنگىيەك لە ئىۋان ھىزە ناۋچەيەكان بوۋ كە بەھۋى توۋانى موشەكى، درۋن و ھىزە پىرۇكسىيەكان و بەرنامەي ئەتۋمىيەۋە، زىاتىر بەللى ئىران داشكا بوۋ. دەبى چاۋەپىيە بىن بزانىن كە جۋلەي داھاتوۋى روسيا، چىن و ھەلۋىستەكانى داھاتوۋى ئىران ۋەك لايەنىكى دىكەي ئەم بابەتە چۋن دەبىن تا بزانىن ئەۋ ھاۋسەنگىيە دروست دەبىت يان نا؟ بەلام رەنگە ئەۋە دىار بىت كە ئىران چى بە تەماي گىرۇكىردنى بارودۇخە بىت لە ناۋچەكە، يان دواچار مل بدات بۇ راھاتن لەگەل ئەۋ ھاۋسەنگىيە نۆپىيە كە ئەمىرىكا بە تەمايە دروست بىت، سىياسەتەكەي لە عىراق پاراستنى ئەۋ دۇخەيە كە لە ئارادايە. ۋاتا رەنگە نەبەۋى دۇخەكە لەۋەي كە ھەبە ئالۋىزىر بىت. بەلام بۇچى؟

ھاۋكات لەگەل ئەگەرى زىادبوۋنى گىرۇپپەكان لە سورىا و لوبنان، رەنگە ئەۋە بۇرەيەكى گونجاۋ نەبىت بۇ ئىرانىيەكان كە دۇخى عىراق لەۋەي كە ھەبە ئالۋىزىر بىت. لە سوورىا ئىسرائىل ھىرشى بەردەۋامى ھەيە و لەۋانەيە توركىياش بى مەيل نەبىت ئۆپەراسىۋىنىكى دىكە بىكات، كە چەندەي دۇ ئىدارەي رۇژاۋا بىت، ئەۋەندەش لە دۇ بەرژەۋەندىيەكانى ئىرانىش دەبىت و، لەۋانەيە رى لەۋ ھەلى فراۋانبوۋنى نفوز و ھەلشكانەي ئىران لە سوورىا بگىرەت كە دۋاى كىشانەۋەي روسيا لە ھەندىك شۋىن بۇي رەخساۋە. ھەرۋەھا بە لەبەرچاۋگىرتنى ئەۋ گىرۇپپەي كە ئىستا لە لوبنان ھەيە، گىرۇكىردنى زىاتىر دۇخى عىراقىش شتىك نابىت كە لە قازانجى تاران بىت. ئەمە بىچگە لەۋەي كە ئاراستەيەكى بەھىز لە عىراق دروستبوۋە كە دۇ ھەژمۋونى ئىرانە و تارانىش ناتۋان چاۋى لى بنوقىنەيت. ئەۋ بەۋدۋايانە بالىۋىزىكى تازەي لە عىراق دانا كە بە ئەسل عىراقى و خەلكى نەجەفە [2] و ئەمەش چەندەي پىرۇسەيەكى سىياسى و ئىدارى پەيۋەست بە ئىران خۇي بىت، ئەۋەندەش بۇ ھىۋىرۋىرۋەندەۋى ئەۋ رەۋتەي شەقامى شىيەيە كە پىۋايە ئىران جىياە و دەستۋەردان لە كاروبارىن دەكات. رەۋتى خۇپىشانەرانى نارازى و سەدرىيەكان خۋازىارى ھەژمۋونى ئىرانى نىن لە عىراق و پىدەچىت مەرچەيەتى بالى شىيەش بە لەۋنىك بەۋ ئاراستەيەدا ھەنگاۋى نابىت. بۇيە ئەگەر ئىتار بە تەمابىت حكومەتىك بە دلى خۇي و بى گۋىدانە راي سەدر و لايەنەكانى دىكە دروست بىكات، ئەۋسا ئەگەر ھەيە دۇخەكە ۋەك 2018ى لى بىتەۋە، ۋەك چۋن دۋاى ماۋەيەك لە پىكەينانى حكومەتى عادل عەبدولمەھدى خۇپىشاندىن و نارەزايى سەرىھەلدا.

نۆزەكەي سەدر و پىكەۋەنانى حكومەت

لە راستىدا ھەر لە رۇژى پىش نۆزەكەۋە، ئەۋ ساتەي كە توپتى رابەرى رەۋتى سەدر بىلۋ كرايەۋە، نىشانەكانى ئەۋەي كە سەدر بە تەما نىيە جارى بەنا بۇ خۇپىشاندىن بەرىت دىار بوۋ. [3] راستىيەكەي دۇخى ئىستا بۇ سەدر ۋەك دوو شەشى يارى تاۋلە ۋايە. لە حكومەت نىيە و حكومەتىش دەكات. لە ئۆپۇزىسىۋنە، جارى تاكە سوۋرى شەقامىشە بەلام ئاراستە بە پىرۇسەي پىكەينانى حكومەتىش دەدات! ترسى سەركەي ئىتارىيەكان ئەۋە بوۋ كە سەدر گەمەكەيان لى تىكىدات، رەنگە ھەر ئەمەش ھۆكارى سەركەي خاۋەخاۋەكىردنى ئەۋان بوۋبىت لە پىكەۋەنانى حكومەتىكى بى سەدر، ئەۋىش سەدرەپاى ئەۋەي كە پىشتر موقتەدا سەدر، دەرەفەتىكى 40 رۇژەي پىدابوۋن تا حكومەت دروستبىكەن و نەيانتۋانى. لە نۆزەكەي ھەينى رابردوۋشدا سەدر دوۋەمىن دەرەفتى بە ئىتار دايەۋە تا حكومەت دروستبىكات. ئەۋ توۋانى خۇي بۇ راكىشانى خەلك بۇ سەر شەقام پىشاندا، بەلام دوۋەمىن دەرەفتىشى دايەۋە بە ئىتارىيەكان بۇ ئەۋەي حكومەت دروستبىكەن، ھەرچەند ھىلى سوۋرى بەسەرناۋى مالكى و ھەندىك كاندىدى گىرمانەيى دىكە بۇ پۇستى سەركەۋەزىران ھىنا و ھەندىك مەرچىشى

سەرۆكۆهزیرانی داھاتوو كى دەبیت؟

وھك سالى 2010، ئەمجارەش لە ماسوئە زياتر لە نۆ مانگىيەكەى پىكھىنانى حكومەت دا، نوری مالكى ئەكتەرىكى سەرەكیيە و، وھك سالى 2018ش تۆپەكە لە مەيدانى گرووپەكانى نزيك لە ئىرانە. يەككە لەو بەرەبەستانەى كە نەيھىشتوھ لەدوای كىشانەوھى سەدر لە پەرلەمان حكومەت پىك بىت، ناكۆكیيە نۆخۆبىيەكانى چوارچۆھى ھاوئاھەنگىيە. ئەمەش لەوانەيە نيشانەيەك بىت بۆ ئەوھى كە ئەمجارە ئىران كەمتر دەپەوچ قسەى تىدا بكات. بۆيە ئەگەر ھىچ نەگۆرپىت، رەنگە زياتر ھاوسەنگىيە نۆخۆبىيەكانى عىراق و ئىتار ئەوھ ديارى بکەن كە كى دەبىتە سەرۆكۆهزیرى داھاتوو. لەوانەيە دانانى كەسىكى لە سەرکردە پلە يەكەمەكانى ئىتار (وھك مالكى يان عامرى) واتاى تەحەداكردىنى سەدر بىت، مالكى بىت ئەوھ ھەر تەحەدايىكى راستەوخۆيە و عامرىش بىت تەحەدايىكى ناپاستەوخۆ دەبىت، چونكە ئەمە واتاى ئەوھەيە كە حكومەتەكەى بەھىز دەبىت و بە ھەبونى گرووپىكى بەھىزى وھك سەدرىش لە دەرەوھى پەرلەمان، لەوانەيە واتاى گرزى زياتر بەدات كە پىدەچىت ئىتار و ئىرانىش لانىكەم لە ماوھى كورتخايەندا خوازيارى نەبن. ئەمە بىجگە لەوھى كە ئەگەر مالكى بىتە سەرۆكۆهزیر يان ھادى عامرى، دەتوانىت لەسەر ھاوسەنگىيە نۆخۆبىيەكانى ئىتارىش كاریگەرى داينىت. بۆيە عامرى كىشايەوھو پىدەچىت ناوى مالكىش زياترەك تەكتىك لەناواندا بى، ئەگىنا بە ھەبوونى قىتۇى ناپاستەوخۆى مەرەجەعيەت، ھەبوونى سەدر و شەقامى نارازى شىعە و تۆمارە دەنگىيەكانى ئەم دوایيە، چانسى ئەو بۆ وەرگرتنى ئەو پۆستە كەمتر بووھتەوھ. خۆ ئەگەر شتىكى وھاش رووبدات، ئەوا وھك تەحەدايىكى گەرە دەبىت و دەبى عىراق خۆى بۆ قۇناخىكى نوچ ئامادە بكات.

بۆرەيەكى دىكەش مستەفا كازمى سەرۆكۆهزیرانى ئىستانباھە كە دوای نوپۆھكەى سەدر و ھاتنى بايدىن و تۆمارە دەنگىيەكانى مالكى چانسەكەى زياتر بووھتەوھ. لەسەردەمى ئەودا گرفتى قەرزەكانى ئىران لای عىراق بە لەونىك چارەسەرکرا. ناوبۆريوانى ئىران وسعودیەى كراد كە كارنامەبەكى جىي پەسندى لاپەنە دەرەكیيەكانە. ئەو مانۆرپىكى زىرەكانەيشى كراد كاتىك كە ماوھەيىك بەرلە ئىستا سەردانى تارانى كراد. بەرلەوھى بچىتە جەدەش چووه لای ئىتارى تەنسىقى لەكاتىكدا كە ئەمەى لەگەل لاپەنەكانى دىكەى عىراق نەكرد و دەپەوچت پىيان بلى من دەتوانم ھاوسەنگى رابگرم. كۆبوونەوھەكەيشى لەگەل بايدىن و محەمەد بن سەلمان وھك سەرۆكۆهزیرپىكى كاربەرپىكەر، دەتوانى وھك پالىشتىيەكى ئەمريكا و سعودى بۆ مانەوھى ئەو تەرەجەمە بكرىتەوھ. پىدەچى مانەوھى مستەفا كازمى ھەتا ھەلپۆاردنىكى دىكە بۆرەيەكى سەدرىش بىت. كازمى لە دەرەوھى عىراق و لە دەرەوھى ئىتار بەدوای پالىشتىيە بۆ مانەوھى خۆى دەگەرپىت بەلام گەرفتەكەى ئەوھەيە كە جارئ ئىتار پىي رازى نىن . بەئەگەرى زۆر دواجار بە لەبەرچاوغرتنى ھەموو فاكترانە، دواجار ئەگەرى رىككەوتنى لاپەنەكان لەسەر ناوى سياسىيەكى پلە دووى چوارچۆھى ھاوئاھەنگى كاریكى دوور لە چاوپەروانى نىيە، ھەرچەند كازمىش ھىشتا ھەر چانسىكى ماوھ.

كورد و سەرۆكايەتى كۆمار

دوو روانگە لە نۆ ئىتارەوھ سەبارەت بە پرسى سەرۆكايەتى كۆمار دەرەكەون، يەكيان داوا لە كورد دەكات كە رىككەون و يەكى دىكەش جارەبەجار باس لەوھ دەكات كە ئەوان دەنگ بە كاندىدى يەكپىتى دەدەن. راستىيەكەى ئەوھەيە كە كىشانەوھى سەدر دۆخەكەى بۆ ئىتار گۆرپوھ. واديارە ئەوان ئەمجارە كەمتر دەپانەوچ دەست لە پرسى ھەلپۆاردنى سەرۆكايەتى كۆمار وەرەيدەن چونكە چەندەى پىويستيان بە يەكپىتى ھەيە، ئەوھەندەش پىويستيان بە پارتى ھەيە لە قۇناخى داھاتوو. تا لىزەوھەيە كە بۆرەى ھەرە گونجاو بۆ ئەوان رىككەوتنى پارتى و يەكپىتىيە. ديارە چانسى د. بەرھەم سالىح بۆ بوونەوھ بە سەرۆكۆكۆمار زياترە ئەگەر يەكپىتى و پارتى لەسەر كەسىكى دىكە رىككەكەون. چونكە گەرانەوھى ئەو لە بەغداوھ بۆ سلىمانى، دەتوانىت كاریگەرى لەسەر ھاوسەنگىيە نۆخۆبىيەكانى حىزبەكەى داينىت و، رەنگە ھەندىك لاپەنى ناوخۆيى و دەرەكیش نەپەوچت كاریك بگرىت كە سەرکردەكانى ئىستانباھە يەكپىتى تووشى گرفتى زياتر بن. بە ئەگەرى زۆر، تا خولەكى كۆتايى ھەولى سازانى ھەردوولا دەدرىت بەلام ئەگەر نەكرا، رەنگە دواجار دەنگ بە كاندىدەكەى يەكپىتى بدرىت، بەلام لە بەرامبەردا ئىمپىتازىكى واش بە پارتى بدرىت كە پىي رازى بىت. بەوچۆرەش دەرچەبەك بۆ يارىيەكى براوھ – براوھ بۆ ھەردوو لاپەنى كوردى بپەخسىت.

كۆتايى

گوتارەكەى سەدر لە نوپۆى ھەيىنى دووھەمىن دەرەفەتى ئەو بوو بۆ ئىتار بۆ ئەوھى حكومەت پىكەوھە بنى. دوای ھاتنى بايدىن بۆ رۆژھەلاتى نۆپەراست دۆخى عىراق بۆ ئىران زياتر لە جاران گەنگ دەبىت، بۆيە بەئەگەرى زۆر، تاران وھك لاپەنى دەرەكىيە نزيك لەو گرووپەى كە ئىستا

جَلهوئ پښکھښانې حکومته ته به دهسته ووهه، له عیراق به دواى هاوسه نگییه کدا ده گهرېت. ئه مه ش ده توانیت به دؤخک ته رجمه بېته که حکومت ئیتاری بېت به لام به شهراکه تیکى ناراسته و خوئ سهدر (وهک هیشتنه وهى پؤسته کانى له نيو حکومت) يان لانيکه م به ره زامه نديبه کى ريزه يى سهدر و پارتى و سوننه کانيش بېت. هاوشيوه ي ئه و بالانس هى هيزداريه ي که بايدن ده يه وئ له رؤژه لاتى نيوه پاست دروست بېت، رهنگه دؤخکى عيزراقيش ته نانه ت ئه گهر به شيوه ي کاتيش بى به ره و راگرتنى هاوسه نگیيه ک پروات ئه گهر دؤخه که وهک ئيسنا بمينئته وه.

<http://rudawrc.net/?p=2161> - [1]

- [2]

<https://www.irna.ir/news/84748271/%D8%B3%D9%81%DB%8C%D8%B1-%D9%85%D8%B9%D8%B1%D9%81%DB%8C-%D8%B4%D8%AF%D9%87-%D8%AC%D8%AF%DB%8C%D8%AF-%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D9%88%D8%A7%D8%B1%D8%AF-%D8%A8%D8%BA%D8%AF%D8%A7%D8%AF-%D8%B4%D8%AF>

[/ https://fb.watch/ejBaLsvq](https://fb.watch/ejBaLsvq) - [3]